SEJ
SPOŁECZEŃSTWO
EDUKACJA
JĘZYK

Tom 21/2025, ss. 228-239
ISSN 2353-1266
e-ISSN 2449-7983
DOI: 10.19251/sej/2025.21(15)
www.sej.mazowiecka.edu.pl
Otrzymano: 04.09.2024
Zaakceptowano: 11.05.2025
Opublikowano: 30.06.2025

CC BY

Adriana Kępczyńska
Akademia Mazowiecka w Płocku

PEDAGOGIA AGATOLOGICZNA W DZIAŁALNOŚCI EDUKACYJNO-OŚWIATOWEJ MARCELINY ROŚCISZEWSKIEJ

AGATOLOGICAL PEDAGOGY IN EDUCATIONAL ACTIVITY MARCELINA ROŚCISZEWSKA

Streszczenie
Artykuł przedstawia analizę pedagogii agatologicznej w kontekście działalności edukacyjnej Marceliny Rościszewskiej, polskiej pedagog, która podkreślała znaczenie wartości w edukacji. Badane jest, w jaki sposób Rościszewska integrowała agatologię – naukę o dobru – z praktyką pedagogiczną, koncentrując się na kształtowaniu charakteru uczniów i rozwijaniu cnót moralnych. Autor omawia także aktualność jej podejścia agatologicznego, wskazując, że może ono służyć jako inspirujący model dla współczesnych pedagogów, którzy dążą do budowania sprawiedliwszego społeczeństwa poprzez edukację. Przykład Rościszewskiej ukazuje, jak połączenie teorii z praktyką oraz osobistych doświadczeń z działalnością zawodową może przyczynić się do istotnych zmian w edukacji i wychowaniu.

Słowa kluczowe: pedagogia agatologiczna, Marcelina Rościszewska, edukacja moralna, pedagogika wartości.

Abstract
The article presents an analysis of agatological pedagogy in the context of the educational activities of Marcelina Rościszewska, a Polish educator who emphasised the importance of values in education. It examines how Rościszewska integrated agatology – the study of the good – into pedagogical practice, focusing on character formation and the development of moral virtues. The author also discusses the relevance of her agatological approach, suggesting that it can serve as an inspiring model for contemporary educators seeking to create a more just society through education. Rościszewska's example illustrates how combining theory with practice, and personal experiences with professional activity, can contribute to significant changes in education and upbringing.

Keywords: agatological pedagogy, Marcelina Rościszewska, moral education, pedagogy of values.

Wprowadzenie

Pedagogia agatologiczna to nurt w pedagogice, który koncentruje się na zagadnieniach dobra, cnoty i wartości w procesie wychowania i kształcenia. Termin „agatologia" pochodzi od greckiego słowa „agathon", oznaczającego dobro. Nurt ten stawia sobie za cel nie tylko przekazywanie wiedzy i umiejętności, ale przede wszystkim kształtowanie charakteru i postaw młodego pokolenia w oparciu o uniwersalne wartości etyczne. Współcześnie, w dobie dynamicznych zmian społecznych i kulturowych, zagadnienie to zyskuje na znaczeniu, stając się istotnym elementem debaty nad kształtem współczesnej edukacji.

Marcelina Rościszewska, będąc pionierką nowatorskich metod nauczania, intuicyjnie wpisywała się w założenia pedagogii agatologicznej. Jej działalność edukacyjna, nacechowana troską o wszechstronny rozwój uczniów oraz wpajanie im szlachetnych zasad postępowania, stanowi przykład praktycznego zastosowania idei agatologicznych na długo przed formalnym ukonstytuowaniem się tego nurtu. Metody i praktyki stosowane przez Rościszewską służyły kształtowaniu charakteru i wpajaniu wartości jej podopiecznym. Bardzo istotne jest znaczenie pedagogiki agatologicznej we współczesnym dyskursie edukacyjnym oraz podkreślenie roli Marceliny Rościszewskiej jako prekursorki tego nurtu. Jej przykład dowodzi, że koncentracja na wartościach etycznych w procesie wychowania i kształcenia ma długą tradycję oraz stanowi istotny element rozwoju myśli pedagogicznej.

Celem niniejszego artykułu jest zbadanie, w jaki sposób Marcelina Rościszewska implementowała zasady agatologii w swojej pracy edukacyjnej oraz jakie były tego konsekwencje dla rozwoju teorii i praktyki pedagogicznej. Artykuł stawia sobie za

zadanie odpowiedzieć na następujące pytania badawcze: Jakie były główne założenia pedagogii agatologicznej Rościszewskiej? W jaki sposób łączyła ona wartości moralne z codzienną praktyką edukacyjną? Jakie znaczenie ma jej dziedzictwo dla współczesnych koncepcji wychowania i edukacji? Analiza tych zagadnień pozwoli lepiej zrozumieć wkład Rościszewskiej w rozwój polskiej pedagogiki oraz wskaże potencjalne zastosowania jej idei we współczesnych praktykach edukacyjnych.

1. Pedagogia agatologiczna – ustalenia terminologiczne

Pojęcie pedagogii powiązane jest z dwoma obszarami: wychowaniem oraz pedagogiką jako nauką (Kwieciński i Śliwerski 2019, 10-11). Nadrzędną kategorią pedagogii jest osoba – będąca podmiotem wychowania, teoria – będąca uporządkowaną refleksją o wychowaniu oraz wszelka praktyka pedagogiczna. O pedagogii można mówić wówczas, gdy konkretne działania wychowawcze przybierają unikalną formułę łączności myśli mądrościowej i praktycznej zarazem.

W dzisiejszym świecie zachodzi wyraźna potrzeba poszukiwania, odkrywania istoty człowieka jako osoby ludzkiej. Związana jest z tym myśl księdza Józefa Tischnera i jego koncepcja człowieka agatologicznego. Autor wyjaśnia, że „*dobro po grecku nazywa się agaton. Logos znaczy to, co rozumne, mądre. Powiemy więc: spotkanie jest otwarciem agatologicznego horyzontu doświadczenia międzyludzkiego. Horyzont agatologiczny, to taki horyzont, w którym wszystkimi przejawami innego i moimi włada swoisty logos dobra i zła, tego co lepsze i co gorsze, wzlotu i upadku, zwycięstwa i przegranej, zbawienia i potępienia*" (Tischner 2006, 46). Badacz staje w obronie człowieka jako tego, któremu to Dobro się udziela i którego Dobro swą mocą ocala od zła. Wszechmoc Dobra jest czymś, co jest potrzebne człowiekowi, czymś co jest lekarstwem na cierpienia i zło świata (Jawor 2015, 345). Koncepcja człowieka agatologicznego wynika zatem ze stosunku człowieka do wartości.

Teorię wychowania bazującą na koncepcji człowieka agatologicznego można określić jako pedagogię agatologiczną. Jest to nurt w pedagogice, który skupia się na wychowaniu moralnym i etycznym, szczególną wagę przywiązując do kształtowania wartości i cnót. Dynamiczny charakter ludzkiej natury jest rdzeniem pedagogii agatologicznej. Człowiek jest istotą stającą się, tworzącą samego siebie. Jego „rodzenie się" dokonuje się przez czynienie dobra. Z dobra rodzi się również człowieczeństwo. Budowanie człowieczeństwa w człowieku polega na wyborze tego, co jest dobre oraz na wydobywaniu dobra, które gdzieś jest, ale tkwi głęboko (Walczak 2007, 138). Człowiek naturalnie dąży do dobra i odczuwa wobec niego silne przyciąganie, co wynika z jego natury. Dobro ma istotny wpływ na wiele ludzkich działań i decyzji, często stając się motywacją do poświęceń. Jest ono centralnym celem wszelkich ludzkich dążeń (Laskowski 1987, 179).

Pedagogia agatologiczna koncentruje się na etycznym i moralnym wymiarze edukacji i wychowania, kładąc nacisk na rozwój cnoty i dążenie do dobrego życia. Jest ona ściśle powiązana z tradycjami filozoficznymi, które nadają priorytet edukacji moralnej i kształtowaniu charakteru. Dobro ma przy tym wymiar podmiotowy, więc wprost związany z konkretnym człowiekiem. Wychowanie w perspektywie agatologicznej kładzie nacisk na wydobycie dobra, czy – jak mówi Barbara Skarga – „okruchów dobra" w każdym wychowanku i jego aktualizację w czynie.

To, co charakteryzuje pedagogię agatologiczną to perspektywa humanistyczna. Osoba wychowanka jest podmiotem wychowania i zmierza do spełnienia i uszczegółowienia „ja" aksjologicznego w kontekście jego konkretnego umiejscowienia w świecie. Z kolei osoba wychowawcy to mistrz, przewodnik, powiernik oraz podłoże nadziei dla wychowanka. Relacja między wychowankiem a wychowawcą stanowi właściwą przestrzeń wychowania (Walczak 2007, 159). Zadaniem wychowawcy jest stymulowanie do poszukiwania twórczych rozwiązań, dróg wypełniania dobra, zamiast dawania gotowych odpowiedzi.

Pedagogika agatologiczna podkreśla, że edukacja to nie tylko przekazywanie wiedzy, ale przede wszystkim kształtowanie charakteru i moralności jednostki. To podejście przypomina o fundamentalnej roli wartości w procesie wychowania i edukacji.

2. Marcelina Rościszewska – biografia i kontekst historyczno-społeczny

Marcelina Rościszewska jest postacią, o której powinien usłyszeć cały świat. Odegrała kluczową rolę w dziejach Płocka w pierwszej połowie XX wieku. Jej działalność budziła zainteresowanie zarówno lokalnych historyków, jak i dziennikarzy oraz mieszkańców Płocka. Rościszewska stała się symbolem odwagi i patriotyzmu, znana przede wszystkim z obrony Płocka w 1920 roku.

Marcelina Rościszewska była wybitną postacią, której życie i działalność miały istotny wpływ na rozwój edukacji i myśli pedagogicznej w Polsce. Jej zaangażowanie w walkę o niepodległość Płocka oraz innowacyjne podejście do kształcenia młodzieży sprawiają, że zasługuje na szczególne uznanie.

Marcelina Józefa Dąbrowska, bo tak brzmiało jej panieńskie nazwisko, żyła w latach 1875-1949. Urodziła się 8 listopada 1875 roku w Lipawie na Łotwie, ale całe jej życie związane było z Płockiem. Pochodziła z patriotycznej rodziny; jej rodzice, uczestnicy powstania styczniowego, zostali zesłani na Syberię za swoją działalność. Jej ojciec, Jan Dąbrowski, i matka, Leokadia z Landsbergów, kształtowali w niej silne poczucie patriotyzmu (Sobieraj, Bilska-Ćwiećwierz i Rydzewska 2020, 13).

Dzieciństwo spędziła w majątku wuja, Stanisława Michała, i jego żony Salomei z Grażewiczów, gdzie była wychowywana w miłości i poszanowaniu tradycji. Kult ro-

dziców, którzy poświęcili się dla ojczyzny, wywarł silny wpływ na kształtowanie jej charakteru. Po zakończeniu edukacji domowej, Marcelina kontynuowała naukę w prestiżowych instytucjach.

Ukończyła Szlachecki Instytut im. Cesarzowej Marii Fiordówny w Białymstoku, który był elitarną uczelnią dla córek szlachty i rosyjskich urzędników (Kietliński 1998, 31). Była pilną i ambitną uczennicą, uzyskując najwyższe oceny ze wszystkich przedmiotów z wyjątkiem matematyki, z której otrzymała ocenę dobrą. Pomimo zdobycia uprawnień nauczycielskich, nie zdecydowała się na pracę jako guwernantka (Kietliński 1998, 31).

Kolejnym etapem jej edukacji był Instytut Panien Polskich przy Hotelu Lambert w Paryżu, który przygotowywał swoje wychowanki do zawodu nauczycielskiego i pracy w szkołach publicznych. Instytut oferował także wsparcie finansowe dla uczennic z trudniejszymi warunkami materialnymi, w szczególności dla sierot (Zins 1968, 26). W ostatnim roku nauki została wyróżniona prestiżową nagrodą „Dobrej koleżanki", wręczoną osobiście przez księżną Czartoryską. Były to dwa tomy korespondencji Adama Czartoryskiego z carem Aleksandrem, pięknie oprawione w safian (Szatkowska 2010, 252).

Warto odnotować, że była jedną z pierwszych wychowanek hrabiny Działyńskiej, która zdała publiczny egzamin z religii przed arcybiskupem Paryża, kardynałem Francois Marie Richardem de la Vergne (Sobieraj, Bilska-Ćwiećwierz i Rydzewska 2020, 21). Jej osiągnięcia zostały potwierdzone certyfikatem, podpisanym w 1894 roku przez hrabinę Działyńską (Sobieraj, Bilska-Ćwiećwierz i Rydzewska 2020, 21).

W 1896 roku, po powrocie do Polski, Marcelina wyszła za mąż za Seweryna Mariana Rościszewskiego, właściciela majątku Niedróż koło Drobina w guberni płockiej (Stogowska 2020, 7). Było to małżeństwo z rozsądku. W 1897 roku urodził się ich pierwszy syn, Lech Marian, a rok później drugi syn, Czesław. Małżeństwo okazało się jednak nieudane i w 1905 roku para się rozstała, po czym Marcelina przeprowadziła się do Płocka. Po przejściu na emeryturę w 1933 roku przeniosła się do domu syna Lecha w Krakowie. Tęskniąc za Płockiem, w 1937 roku opublikowała esej „O płockich królach w Krakowie" (Robak, Nowakowski i Banasiak 2021, 132). Zmarła 4 kwietnia 1949 roku i została pochowana na cmentarzu Rakowickim, a obecnie jej prochy spoczywają w grobowcu rodzinnym w Będkowicach koło Krakowa.

W latach 1918-1920 Marcelina Rościszewska aktywnie wspierała wojsko polskie i walczyła przeciwko najeźdźcom bolszewickim. Po odzyskaniu niepodległości, 18 listopada 1918 roku, została mianowana komendantką Narodowej Służby Kobiet Polskich w Płocku (Stogowska 2020, 7). Dzięki jej wysiłkom, do służby wstąpiło 1200 kobiet, a organizacja działała na terenie wielu miejscowości (Stogowska 2010, 64). Głównym celem organizacji było wspieranie wojska, skarbu i rządu polskiego.

Rościszewska założyła również 27 grudnia 1918 roku Płocki Komitet Obrony Lwowa. W 1919 roku zorganizowała transport z zaopatrzeniem i udała się z grupą ochotników do Lwowa, gdzie zdobyła uznanie i otrzymała odznakę „Orlęta" (Stogow-

ska 2020, 9). W sierpniu 1920 roku, podczas oblężenia Płocka przez bolszewików, Marcelina Rościszewska zorganizowała w swoim gimnazjum szpital dla rannych i aktywnie uczestniczyła w obronie miasta, dostarczając broń i amunicję oraz ewakuując rannych (Stogowska 2010, 70).

Za swoje zasługi w obronie Płocka, 10 kwietnia 1921 roku została odznaczona przez Marszałka Józefa Piłsudskiego „Krzyżem Walecznych". Mimo zakończenia działań wojennych, kontynuowała pomoc dla wojska, organizując zbiórki w swojej szkole.

3. Działalność edukacyjno-oświatowa Marceliny Rościszewskiej

Działalność oświatowa obejmuje wszelkie inicjatywy i działania mające na celu rozwijanie edukacji, promowanie uczenia się oraz poszerzanie wiedzy i umiejętności w społeczeństwie. Może ona przyjmować różne formy i dotyczyć wielu obszarów.

Marcelina Rościszewska była aktywną działaczką Macierzy Szkolnej, założonej w 1906 roku. Prowadziła tajne nauczanie dzieci służby, narażając się na represje ze strony władz carskich. Po rozwiązaniu Macierzy przez władze, część szkółek kontynuowała działalność w tajemnicy, głównie we dworach ziemiańskich. Rościszewska uczyła wiejskie dzieci czytania i pisania.

W 1906 roku, pod kierunkiem księdza Ignacego Lasockiego, powstało Stowarzyszenie Szkoły Udziałowej przy ulicy Kolegialnej 5 w Płocku. Dzięki składkom opłacanym przez ziemian wykupiono szkołę Wandy Thun Mazaraki, na bazie której utworzono średnią szkołę dla dziewcząt, zwaną Udziałówką (Stogowska 2020, 299-320). W 1908 roku Marcelina Rościszewska została wybrana na kierowniczkę Stowarzyszenia Szkoły Udziałowej w Płocku. Przez kilka lat, ze składek społecznych i kredytów bankowych, zdołała wybudować nowy budynek szkoły (Stogowska 2020, 299-320).

Rościszewska wprowadziła nowoczesny system nauczania oparty na pracowniach tematycznych. Była organizatorką biblioteki, gabinetu lekarskiego oraz sali gimnastycznej. W jej szkole pracowali wysoko wykwalifikowani nauczyciele (Stogowska 2020, 8).

Uczennice były traktowane równo, bez względu na pochodzenie społeczne. Szczególną opieką otaczano dziewczęta z uboższych rodzin, nie faworyzując uczennic z tzw. „dobrych domów". Szkoła organizowała wycieczki krajoznawcze, zabawy towarzyskie i inne formy spotkań (Stogowska 2010, 60-61).

Dzięki staraniom Rościszewskiej, zwanej „admirałem w peniuarze" lub „przełożoną", absolwentki szkoły z Płocka uzyskały dostęp do prestiżowych uczelni europejskich w Genewie, Lozannie i Fryburgu. Wysoki poziom edukacji potwierdza fakt, że w 1918 roku płockie maturzystki zajęły drugie miejsce w wynikach egzaminów maturalnych w Polsce, co dało im prawo wolnego wstępu na wszystkie wyższe uczelnie w kraju i za granicą (Robak, Nowakowski i Banasiak 2021, 128-129).

Po upaństwowieniu szkoła otrzymała imię hetmanowej Reginy Żółkiewskiej, która była symbolem kobiecych cnót: dobrej matki, gospodyni, chrześcijanki, patriotki oraz wspierającej żony (Stogowska 2010, 62). Marcelina Rościszewska została dyrektorką tej szkoły.

W okresie międzywojennym szkoła miała stałą liczbę uczennic – 464, które były wychowywane w duchu patriotyzmu i miłości do ojczyzny. Oprócz oficjalnego programu realizowano również tajny program polski (Konarska-Pabianiak 2006, 237). Dziewczęta uczyły się umiejętności potrzebnych w życiu, takich jak szycie, gotowanie czy oprawa książek. W tym czasie działały także Liga Obrony Powietrznej Państwa i Czerwony Krzyż (Stogowska 2010, 62-63). Rościszewska założyła również Polski Komitet Przysposobienia Kobiet do Obrony Ojczyzny oraz Dom Inwalidów. Była aktywna w Powiatowym Komitecie Wychowania Fizycznego, Kole Harcerzy, Kole Macierzy Szkolnej, Towarzystwie Muzycznym oraz Towarzystwie Naukowym Płockim (Konarska-Pabianiak 2006, 45). Pełniła funkcję dyrektorki przez 25 lat, aż do przejścia na emeryturę w 1933 roku.

Jej osiągnięcia zostały uhonorowane licznymi nagrodami i odznaczeniami, m.in.: Odznaką Honorową Orlęta, Krzyżem Obrony Lwowa, Orderem Wojskowym Orlęta, Krzyżem za Męstwo i Odwagę 206 Ochotniczego Pułku Piechoty, Krzyżem Walecznych, Medalem Pamiątkowym za Wojnę, Medalem Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości, Medalem za Długoletnią Służbę Państwową, Medalem Niepodległości, Odznaką Honorową LOPP III stopnia (brązową) oraz Odznaką Honorową Związku Inwalidów (Sobieraj, Bilska-Ciećwierz, Rydzewska 2020, 53).

4. Współczesne impulsy myśli Rościszewskiej w pedagogice

W szybko zmieniającym się krajobrazie współczesnej edukacji, integracja wymiaru etycznego i moralnego z praktykami nauczania pozostaje kluczowym zagadnieniem. Agatologia oferuje cenne ramy do rozwiązywania tych problemów, kładąc nacisk na rozwój cnót i wartości moralnych u uczniów. Pedagogika agatologiczna koncentruje się na kształtowaniu wartości moralnych i etycznych, zakładając, że edukacja powinna nie tylko przekazywać wiedzę i umiejętności, ale także rozwijać moralny charakter ucznia oraz jego zdolność do rozpoznawania i realizowania dobra.

Myśl pedagogiczna Marceliny Rościszewskiej nadal inspiruje współczesnych nauczycieli, oferując wgląd w sposoby wspierania holistycznych środowisk uczenia się oraz pielęgnowania moralnego i intelektualnego rozwoju uczniów w XXI wieku. Jej nacisk na empatię, wspieranie krytycznego myślenia i promowanie moralnego charakteru pozostaje aktualny w kontekście współczesnych debat pedagogicznych. W dobie szybkiego postępu technologicznego i dynamicznych zmian społecznych, jej humanistyczne i oparte na wartościach podejście do edukacji jest wciąż niezwykle ważne.

Centralnym elementem wizji pedagogicznej Rościszewskiej jest koncepcja agatologii, czyli dążenie do najwyższego dobra. Oparta na zasadach etycznych i zaangażowaniu w całościowy rozwój jednostek, pedagogika agatologiczna oferuje skuteczne ramy do stawiania czoła złożonym wyzwaniom współczesnej edukacji. Integrując zasady agatologiczne z praktyką pedagogiczną, nauczyciele mogą tworzyć środowiska edukacyjne, które priorytetowo traktują empatię, współczucie i odpowiedzialność społeczną, wspierając rozwój etycznych obywateli i współczujących liderów.

Myśl Rościszewskiej znajduje również odzwierciedlenie we współczesnych praktykach edukacyjnych, które kładą nacisk na podejście skoncentrowane na uczniu, uczenie się przez doświadczenie i współpracę interdyscyplinarną. Jej poparcie dla spersonalizowanego nauczania, możliwości uczenia się przez doświadczenie oraz integracji sztuki i nauk humanistycznych z programem nauczania jest zgodne z obecnymi trendami w innowacjach i reformach edukacyjnych. Czerpiąc z jej spostrzeżeń, nauczyciele mogą dostosowywać swoje podejścia pedagogiczne, aby sprostać zróżnicowanym potrzebom uczniów XXI wieku.

Wśród współczesnych impulsów myśli Rościszewskiej w pedagogice należy wymienić indywidualizację nauczania, rozumianą jako „podstawową zasadę i wartość procesu wychowawczego i kształcenia, polegającą na odpowiednim dostosowaniu oddziaływań, treści, metod i środków kształcenia do predyspozycji i możliwości osobowościowych oraz intelektualnych dziecka" (Chałas i Maj 2016, 428).

Indywidualizacja wymaga uwzględnienia zarówno możliwości danego ucznia, jak i potrzeby współpracy między uczniami: „Przede wszystkim musimy zastrzec, że mimo chęci zdemokratyzowania ogólnego wiedzy, szkoła średnia typu gimnazjalnego nie jest odpowiednia dla wszystkich dziewcząt. Dla wielu jest ona zbyt trudna. Rodzice posyłają dziecko do takiej szkoły, nie zważając na jego zdolności, a kierując się jedynie stanowiskiem lub ambicjami" (Rościszewska 1912, 9).

Słowa Marceliny Rościszewskiej odnoszą się do ważnego problemu w edukacji: rozbieżności między zdolnościami uczniów a ścieżkami edukacyjnymi, na które są kierowani. Jej obserwacja podkreśla napięcie między demokratyzacją edukacji a rzeczywistymi możliwościami i zainteresowaniami uczniów. Często wynika to z oczekiwań społecznych i ambicji rodziców, a nie z rzeczywistej oceny potencjału dziecka. Jej krytyka wskazuje na potrzebę oferowania różnorodnych ścieżek edukacyjnych, które odpowiadają różnym talentom i aspiracjom. Rościszewska opowiada się za bardziej inkluzywnym i praktycznym podejściem do edukacji, które uwzględnia różnorodne zdolności i cele zawodowe uczniów.

Jej spostrzeżenia przypominają nam o znaczeniu dostosowania możliwości edukacyjnych do indywidualnych zdolności i zainteresowań, aby stworzyć środowisko, w którym każdy uczeń może się rozwijać i realizować swój pełny potencjał. Jej poparcie dla bardziej spersonalizowanego i sprawiedliwego systemu edukacji pozostaje niezwykle istotne we współczesnym dyskursie edukacyjnym.

Idee Rościszewskiej dotyczące edukacji przez doświadczenie są widoczne we współczesnych metodach nauczania, takich jak projekty edukacyjne, warsztaty, zajęcia praktyczne i wyjścia terenowe. Takie podejście angażuje uczniów, pomagając im lepiej zrozumieć i zapamiętać materiał.

Marcelina Rościszewska kładła nacisk na wychowanie moralne i etyczne, co dziś znajduje odzwierciedlenie w programach nauczania, które promują rozwój kompetencji miękkich, takich jak empatia, współpraca, odpowiedzialność społeczna i etyka. Pisała: „W ‚przyspasabianiu do życia', którego warunki są coraz trudniejsze, a wymagania coraz większe, szkoła powinna kłaść nacisk na higienę oraz zdrowe zasady i poglądy, aby moralnie wzmacniać uczniów i przygotowywać ich do radzenia sobie z wyzwaniami życia" (Rościszewska 1912, 9).

Jej słowa podkreślają rolę edukacji w radzeniu sobie z wyzwaniami współczesnego życia. Rościszewska zwracała uwagę na znaczenie higieny w szkołach, co odzwierciedla uznanie związku między dobrym samopoczuciem fizycznym a sukcesem w nauce. W obliczu rosnących wymagań i presji społecznej szkoła staje się kluczowym miejscem, gdzie uczniowie mogą znaleźć schronienie przed stresem współczesnego życia. Podkreślała również znaczenie dbania o dobrostan psychiczny uczniów, zachęcając do pielęgnowania odporności i siły moralnej w obliczu życiowych rozczarowań i niepowodzeń. Szkoły mogą zapewnić uczniom solidne podstawy moralne, aby mogli poruszać się po złożonościach życia z wdziękiem i uczciwością.

Rościszewska przypomina o głębokiej odpowiedzialności nauczycieli za kształtowanie nie tylko umysłów, ale także serc i dusz młodego pokolenia. Przekazując solidną wiedzę o życiowych wartościach, szkoły mogą pomóc uczniom poruszać się po złożonościach świata z jasnością, celem i moralną integralnością. Jej wezwanie do podkreślania wrodzonej dobroci, piękna i sensu życia stanowi przeciwwagę dla cynizmu i rozpaczy, które często przenikają współczesne społeczeństwo.

Współczesna pedagogika docenia rolę nauczyciela nie tylko jako źródła wiedzy, ale także jako mentora, który wspiera rozwój ucznia. Marcelina Rościszewska widziała nauczyciela jako osobę inspirującą i motywującą, pomagającą uczniom odkrywać ich potencjał. Podkreślała, że szkoły, a zwłaszcza nauczyciele, mają kluczową rolę w przekazywaniu zasad moralnych i kształtowaniu charakteru uczniów, nawet w obliczu wyzwań i trudności edukacyjnych. Jej spostrzeżenia podkreślają znaczenie codziennych interakcji i postaw nauczycieli w skutecznym i trwałym wpajaniu zasad moralnych.

Cytując Hugona Kołłątaja, Rościszewska pisała: „Na nic się nie zdadzą najlepsze nauki, kiedy nie będzie dozoru pilności i obyczajów" (Kołłątaj, 1912, 258). „Dobra nauka moralna i dobre przykłady" są najlepszym środkiem do wpajania uczniom posłuszeństwa prawu i do zgodnego życia społecznego (Kołłątaj 1912, 132; Rości-

szewska 1912, 6-9). Te słowa oddają istotę jej przekonań na temat edukacji moralnej i podkreślają wzajemne powiązania między nauczaniem a osobistym przykładem w kształtowaniu charakteru i zachowania uczniów.

Rościszewska wzywa do zrównoważonego podejścia, które integruje tradycyjne zasady z nowoczesnymi potrzebami edukacyjnymi, zapewniając, że moralny i praktyczny rozwój uczniów pozostaje na pierwszym planie działań pedagogicznych.

Aktywne metody nauczania, takie jak dyskusje, prace grupowe, projekty edukacyjne oraz nauczanie oparte na problemach (problem-based learning), są realizacją jej idei angażowania uczniów w proces edukacyjny i rozwijania ich samodzielnego myślenia. Rościszewska promowała edukację, która rozwija uczniów nie tylko intelektualnie, ale także emocjonalnie, społecznie i fizycznie. Współczesna edukacja coraz częściej przyjmuje model holistyczny, uwzględniający wszechstronny rozwój ucznia. Jej podejście sugeruje, że proces edukacyjny powinien opierać się na wewnętrznej motywacji, a nie na zewnętrznych formach dyscyplinowania: „Kara najlepiej działa tam, gdzie jest najmniej stosowana; w przeciwnym razie staje się powszednia i tłumi ambicję ucznia" (Rościszewska 1912, 8).

Idee Rościszewskiej dotyczące ciągłego rozwoju i uczenia się przez całe życie są dziś powszechnie uznawane za kluczowe. Współczesna pedagogika podkreśla znaczenie edukacji ustawicznej i rozwijania kompetencji przez całe życie, co jest niezbędne w szybko zmieniającym się świecie.

Współczesna edukacja czerpie z myśli Marceliny Rościszewskiej, łącząc jej idee z nowoczesnymi technologiami i podejściami edukacyjnymi, aby stworzyć bardziej efektywny, zindywidualizowany i inkluzyjny system edukacji. Jej orędownictwo na rzecz agatologii – koncentrującej się na najwyższym dobru – współgra z dzisiejszymi dążeniami do tworzenia środowisk edukacyjnych, które priorytetowo traktują empatię, współczucie i odpowiedzialność społeczną.

Jej spostrzeżenia na temat wzajemnych powiązań między zdrowiem fizycznym, dobrostanem psychicznym a integralnością moralną stanowią cenne ramy do radzenia sobie ze złożonymi wyzwaniami edukacyjnymi XXI wieku. Promując podejście skoncentrowane na uczniu, uczenie się przez doświadczenie oraz integrację sztuki i nauk humanistycznych, pomysły Rościszewskiej znajdują odzwierciedlenie we współczesnych trendach edukacyjnych.

Filozofia pedagogiczna Marceliny Rościszewskiej oferuje ponadczasową mądrość, która prowadzi nauczycieli w tworzeniu włączających, wzmacniających i transformujących doświadczeń edukacyjnych. Jej wizja edukacji jako środka do kultywowania etycznych, kompetentnych i społecznie odpowiedzialnych jednostek pozostaje silnym i istotnym wpływem na współczesny krajobraz edukacyjny.

Podsumowanie

Wkład Marceliny Rościszewskiej wykracza daleko poza jej czasy. Jej wizja edukacji, łącząca rygor akademicki z odpowiedzialnością moralną, pozostaje inspirującym modelem radzenia sobie ze złożonymi wyzwaniami współczesnej edukacji. Kontynuując czerpanie z jej nauk, nauczyciele mogą kształtować wszechstronne jednostki, zdolne do pozytywnego wkładu w społeczeństwo.

W działalności Rościszewskiej widoczny jest silny element solidarności i wspólnoty. Jej praca obejmowała szereg działań na rzecz dobra społecznego i poprawy warunków życia wszystkich ludzi. W imię tych wartości odważnie wyrażała swoje poglądy i podejmowała trudne decyzje. Wszystkie jej działania były motywowane szacunkiem i miłością do bliźniego, niezależnie od płci, wyznania czy statusu społecznego.

Wpływ pracy Rościszewskiej przejawia się w trwałym nacisku na edukację moralną i etyczną we współczesnych programach pedagogicznych. Dzisiejsi nauczyciele inspirują się jej podejściem, tworząc integracyjne, empatyczne i etyczne środowiska edukacyjne, które przygotowują uczniów do odpowiedzialności zarówno osobistej, jak i społecznej.

Współczesna pedagogika odzwierciedla zasady Rościszewskiej, podkreślając znaczenie kształcenia charakteru, nauki społeczno-emocjonalnej oraz integracji kwestii etycznych z programem nauczania. Jej holistyczne podejście znajduje odzwierciedlenie w nowoczesnych praktykach edukacyjnych, które dążą do zaspokojenia wszechstronnych potrzeb uczniów.

Idee Rościszewskiej nadal kształtują postawy edukacyjne poprzez promowanie zrównoważonego podejścia do nauczania akademickiego i moralnego. Jej nacisk na rozwój etycznych jednostek rezonuje z obecnymi celami edukacyjnymi, inspirując zarówno uczniów, jak i nauczycieli do priorytetowego traktowania integralności moralnej, obok osiągnięć akademickich. Idee Rościszewskiej dotyczące edukacji przez doświadczenie są widoczne we współczesnych metodach nauczania, takich jak projekty edukacyjne, warsztaty, zajęcia praktyczne i wyjścia terenowe. Takie podejście angażuje uczniów i pomaga im lepiej zrozumieć oraz zapamiętać materiał.

Marcelina Rościszewska podkreślała znaczenie wychowania moralnego i etycznego, co współcześnie znajduje odzwierciedlenie w programach nauczania, kładących nacisk na rozwój kompetencji miękkich, takich jak empatia, współpraca, odpowiedzialność społeczna i etyka.

Literatura

Chałas, Krystyna i Adam Maj. 2016. *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej.* Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne.

Grzymała-Siedlecki, Adam. 1920. Obrona Płocka. *Tygodnik Ilustrowany*, tom 40.

Jawor, Marek. 2015. O mocy Boga jako mocy dobra. Perspektywa Tischnerowskiej agatologii. *Humanistyka i Przyrodoznawstwo*, tom 21, 343-354.

Kietliński, Michał. 1998. Białostocki Instytut Panien Szlacheckich (1841-1918). *Białostocczyzna, nr* 3 (51), 31-37.

Kołłątaj, Hugon. 1912. *Dzieła. Tom I*. Red. Stanisław Tarnowski. Kraków: Akademia Umiejętności.

Konarska-Pabianiak Barbara. 2006. Szkolnictwo płockie w okresie niewoli narodowej (1793-1918). W: *Dzieje Płocka*, red. Mirosław Krajewski. Płock : Towarzystwo Naukowe Płockie.

Kwieciński, Zbigniew i Bogusław Śliwerski. 2019. *Pedagogika: podręcznik akademicki.* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Laskowski, Jerzy. 1987. Pojęcie dobra. *Prawo Kanoniczne*, nr 1-2, 179-186.

Robak, Waldemar; Nowakowski Andrzej i Joanna Banasiak. 2021. Płock *historiami ludzi opisany.* Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego.

Rościszewska, Marcelina. 1912. *Siedmioklasowa Szkoła polska, żeńska, udziałowa w Płocku.* Płock: Drukarnia p.f. "K. Miecznikowski".

Sobieraj, Leonard; Bilska-Ciećwierz, Magdalena i Barbara Rydzewska. 2020. *A było tak…: Wspomnienia pogodne Marceliny Rościszewskiej.* Płock: Muzeum Mazowieckie.

Stogowska, Anna Maria. 2020. Patriotyczny obowiązek – organizacja szkolnictwa polskiego. *Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego*, nr 12, 299-320.

Stogowska, Anna Maria. 2010. *Znakomite Płocczanki*. Płock: Stowarzyszenie Czas Kobiety.

Szatkowska, Lena. 2010. *Szara legenda*. Płock: Książnica Płocka.

Tischner, Józef. 2006. *Filozofia dramatu*. Kraków: Wydawnictwo Znak.

Walczak, Paweł. 2007. *Wychowanie jako spotkanie. Józefa Tischnera filozofia człowieka jako źródło inspiracji pedagogicznej.* Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.

Zins, Henryk. 1968. *Polska w Europie*. Lublin: Lubelski Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego.